

Agnieszka Szplit

Holistyczne nauczanie języka obcego dzieci poprzez wykorzystanie bajek i opowiadań po angielsku

---

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 18,
187-204

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agnieszka Szplit

HOLISTYCZNE NAUCZANIE JĘZYKA OBCEGO DZIECI POPRZEZ WYKORZYSTANIE BAJEK I OPOWIADAŃ PO ANGIELSKU

Edukacja dzieci w Polsce, zgodnie z wprowadzoną reformą, ma formę kształcenia zintegrowanego. Jego celem jest wszechstronny rozwój osobowości dziecka oraz przygotowanie go do twórczego i samodzielnego życia w ciągle zmieniającym się społeczeństwie. Planuje się jednocześnie rozwijanie wielu umiejętności i integrację międzyprzedmiotową wraz z włączeniem nauczania języków obcych. Edukacja językowa również coraz częściej zorganizowana jest w oparciu o założenia pedagogiki holistycznej, która kładzie nacisk na funkcję rozwojowo-wychowawczą szkoły i doskonalenie kompetencji społecznych uczniów.

W metodyce języków obcych pojawia się pojęcie holistycznego nauczania języka („Whole language teaching”)¹ jako jednego ze sposobów rozwoju umiejętności językowych uczniów. Termin „holizm” pochodzi z greckiego „*λος -hólos*” i oznacza „cały”. Jest wieloznaczny, najczęściej definiowany jako „pogląd, wg którego wszelkie zjawiska społeczne tworzą układy całościowe”², które nie mogą być traktowane jedynie jako suma wszystkich elementów, lecz należy je pojmować całościowo, organicznie. Holistyczne ujmowanie nauczania języka obcego dotyczy kilku jego aspektów, a we wszystkich z nich podkreślić należy istotną rolę bajki i opowiadania jako formy realizacji edukacji językowej.

Proces uczenia się języka obcego jest elementem kształcenia zintegrowanego, mającego na celu przekazanie pełnego obrazu świata oraz wykształcenie u dziecka wszelkich umiejętności potrzebnych do dalszego poznawania świata i nauki na

---

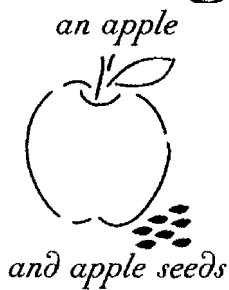
¹ K. Goodman, *Reading: A psycholinguistic guessing game*, „Journal of the Reading Specialist”, nr 6/1967, s. 126.

² *Encyklopedia „Gazety Wyborczej”*, tom 6, Warszawa 2005, s. 524.

kolejnych szczeblach edukacji. Aby nabrać świadomości, czego się uczą i do czego język może być wykorzystany, dzieci potrzebują integracji różnych dziedzin nauki wokół procesu uczenia się. Bajki i opowiadania im to umożliwiają, mogą bowiem zawierać wiele informacji z różnych dziedzin nauki.

Przykładem opowiadania, które może stać się podstawą do wzbogacenia wiedzy dzieci z zakresu biologii i ekologii, jest *How an Apple Tree Grows*, zamieszczone poniżej (pomoc dydaktyczna nr 1). W celu przedstawienia dzieciom treści i umożliwienia zrozumienia można wykorzystać obrazki (np. zamieszczone wraz z tekstem) lub gesty. Konieczne jest także wcześniejsze wprowadzenie i nauczanie lub powtórzenie podstawowych słów, których zrozumienie jest niezbędne do prawidłowego odbioru opowiadania.

How an Apple Tree Grows

You are a very small apple seed under the cold ground.

It is winter and you are sleeping.

Above you, snow covers the ground.

It is dark under the ground.

[pauza – zmiana pory roku]

Now it is spring.

It is warm.

You start to wake up.

It rains in the spring time.

an apple seedling

It feels good.

You are strong with the water and the warm earth.

You come above ground and feel the sun. You are small, but you are happy to be outside.

The sun feels good.

You feel strong.

The rain feels good.

You grow slowly.

[pauza – zilustrowanie upływu czasu]

Now it is a few years in the future.

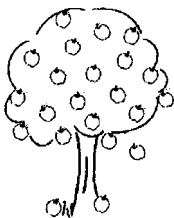
You are now a small tree, about the size of a young person.

You have beautiful green leaves.

There is more sun and rain.

You grow taller.

an apple tree with

leaves and apples

Soon you have apples on your branches. You are a happy strong apple tree.

[pauza – zmiana pory roku]

It is fall (autumn).

You have big apples on your branches.

Your branches feel heavy with so many apples.

You see some children.

The children pick your apples.

Your branches feel light.

But you will grow more next year.

Almost all of your apples are gone.

You thank the children.

You know they will enjoy the apples.

The children will eat the apples.

Some of the seeds from the apples might grow to be new apple trees.

[pauza – zmiana pory roku]

Now it is winter.

All of your leaves are gone.

But you know you will grow more leaves next spring and apples for the fall.

Now it is time to rest. You rest.

an apple tree

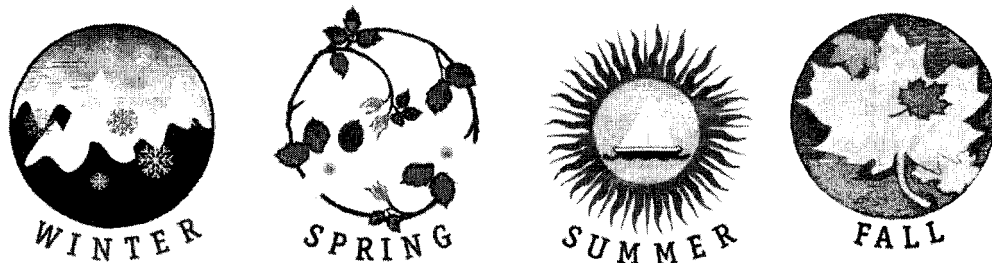
resting...

Pomoc dydaktyczna nr 1. Opowiadanie ekologiczne *How an Apple Tree Grows*³.

Opowiadanie to, ilustrowane rysunkami i czytane przez nauczyciela po angielsku, może być wykorzystane do dyskusji lub wprowadzenia wielu zagadnień przyrodniczych po polsku, np. do rozmowy na temat:

1. Cyklu rozwojowego drzew owocowych, podczas którego dzieci mogą ruchem pokazywać poszczególne etapy, np. kuląc się, aby pokazać ziarenko, stojąc z głową do góry i luźno spuszczone rękami – jak młode drzewko – czy też z szeroko rozpostartymi rękami, aby udawać drzewo z dużymi konarami.
2. Korzyści, które rosnące drzewa dają ludziom, zwierzętom czy środowisku. Można w tym celu pobudzić dzieci do burzy mózgów (całą klasą lub w mniejszych grupach) i poszukiwania odpowiedzi na pytanie, dlaczego lubią drzewa?
3. Przedmiotów zrobionych z drzewa (w klasie i poza nią) i ustalenia, z których jego części są wykonane. Można też przy okazji porozmawiać o innych materiałach do produkcji przedmiotów.
4. Zawodów ludzi, którzy wykorzystują wszystkie części drzewa w swojej pracy.
5. Rodzajów drzew i ich owoców.
6. Zwierząt zamieszkujących i przebywających w/na drzewach.
7. Porach roku i zmianach w przyrodzie, które niosą. Warto wykorzystać wtedy poniższe rysunki, potrzebne również do zilustrowania zmian pór roku podczas czytania opowiadania.

³ Źródło: M. Snarski, *Plan for Using „Save the Lofty Trees” by Leslie Mills*, ETF 2005. s. 48.

Pomoc dydaktyczna nr 2. Pory roku – karty obrazkowe do opowiadania ekologicznego⁴.

Zdobywanie wiedzy dzięki korzystaniu z autentycznych materiałów takich, jak baśnie, bajki, opowiadania, historyjki czy książki sprawia, że nauka szkolna, w jej początkowym okresie, staje się pasjonującym odkrywaniem świata. Uczenie się języka obcego jest całościowe, naturalne i adekwatne do otaczającej dziecko rzeczywistości. Tylko wtedy jest ono efektywne i łatwe. Dziecko myśli bowiem w sposób funkcjonalny i używa języka, który jest dla niego zrozumiały, który wypływa z wewnętrznej potrzeby porozumiewania się. Taki też powinien być język obcy, którego elementy wprowadzane są do edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Najdoskonalszą formą takiego języka jest bajka lub opowiadanie czy historyjka. W trakcie słuchania lub czytania bajki dziecko ma kontakt ze zrozumiałą dla niego rzeczywistością i problemami, używa języka w sposób funkcjonalny oraz, dzięki atrakcyjności bajki, ma silną wewnętrzną motywację do poznania jej treści.

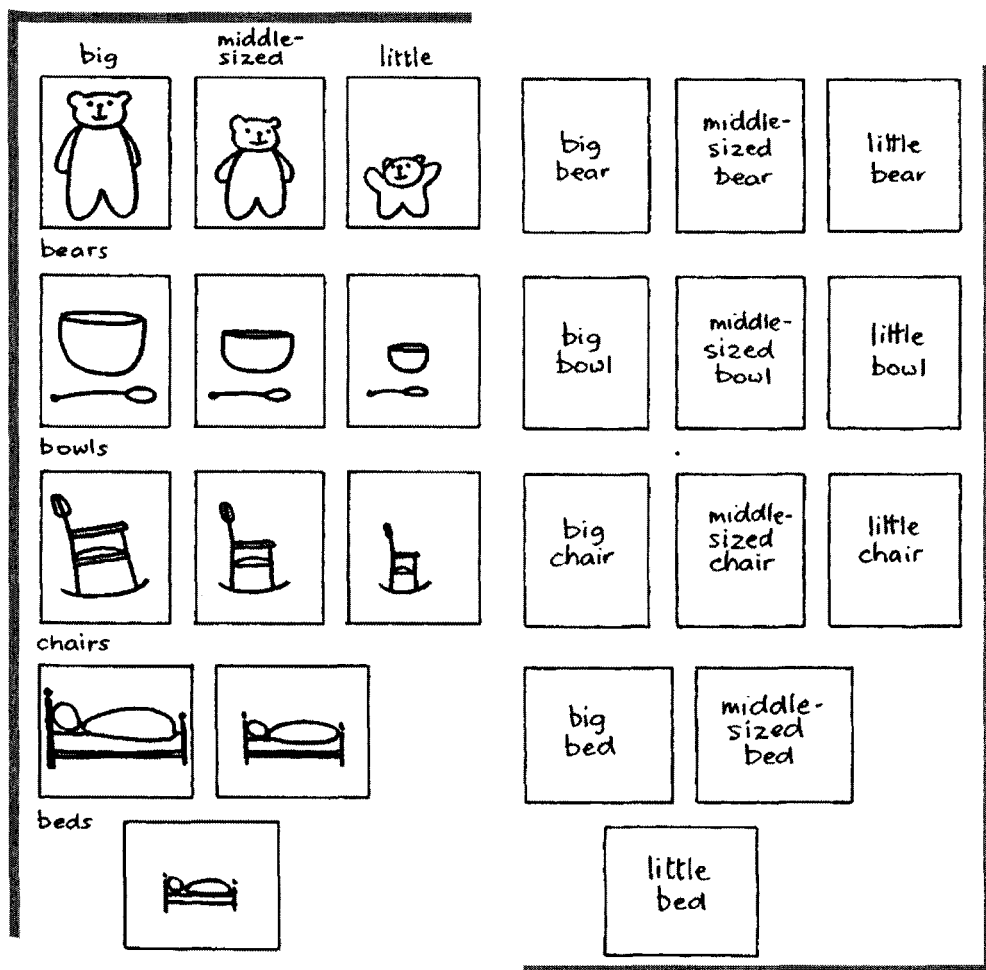
Holistyczne podejście do nauczania języków obcych przejawia się również w jednym ze sposobów nauczania czytania ze zrozumieniem – poprzez całościowe rozpoznawanie słów. Nauczanie czytania po angielsku, zgodnie z tym podejściem, ma charakter globalny – rozpoczyna się go od prezentacji całych wyrazów lub zdań i dopiero po pewnym czasie dołącza się elementy charakterystyczne dla metod fonetycznych. Ćwiczenia kształtujące percepcję słuchowo-wzrokową, oparte na materiale literowym, są wprowadzane dopiero wtedy, gdy dziecko dysponuje już dużym zasobem słów rozpoznawanych jako całość – „jednym rzutem oka”. Niekiedy zakłada się nawet, że dziecko przed rozpoczęciem właściwej nauki potrafi odczytać z wyglądu około stu wyrazów⁵. Dziecko jednak nie zna liter, więc rozpoznaje wyrazy po ich pojedynczych cechach, często po wyglądzie pierwszej lub ostatniej litery lub po braku pewnych liter. Warunkiem ich zapamiętania jest wielokrotna powtarzalność tego słowa. Dlatego dziecko musi napotykać wprowadzane wyrazy w różnych sytuacjach zabawowych i mieć wielokrotny z nimi kontakt. Musi też usłyszeć ich brzmienie i rozumieć sens. Umieszczenie wyrazów, np. pod obrazkiem i ich jednorazowe wymówienie nie wystarcza do czytania. Zadaniem nauczyciela języka angielskiego jest

⁴ Źródło: Snarski, s.47.

⁵ Zob. E. Arciszewska, *Czytanie globalne, czyli sojusz metod*, „Edukacja i Dialog”, nr 2/1998.

zatem zorganizowanie wielu różnorodnych ćwiczeń i sytuacji, w których dzieci mają kontakt z napisanymi wyrazami.

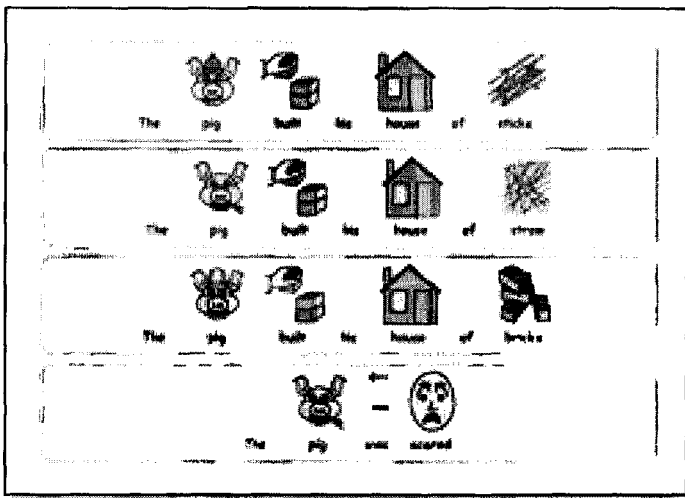
Przykładem techniki nauczania poprzez całościowe rozpoznawanie słów może być ćwiczenie wykorzystywane podczas opowiadania bajki o Złotowłosej (Goldilocks). Jest to gra pamięciowa „łączenie w pary” (Pelmanism), do której przygotowuje się zestaw obrazków i słów reprezentujących ich znaczenie (Pomoc dydaktyczna nr 3). Dzieci układają je ilustracją lub napisem do dołu i po kolei odkrywają dwie karty, nazywają lub czytają je. Jeśli karty stanowią parę (obrazek+słowo) zostają zatrzymane przez dziecko, jeśli nie – ponownie odkłada się je na stół. Zwycięża dziecko, które zbierze największą ilość par.

Pomoc dydaktyczna nr 3. Karty do gry „łączenie w pary”⁶.

⁶ Źródło: A. Wright, *Storytelling with Children*, OUP 2002, s. 106-107.

Język pisany opiera się na trzech podstawach językowych: graficzno-fonetycznej (litera i głoska), syntaktycznej (budowa zdania) i semantycznej (znaczenia), a ich udział w procesie nauki czytania i pisania musi być analizowany w kontekście całego tekstu. Według Goodmana⁷ elementy te łączą się tworząc system, który pomaga czytelnikowi zgadnąć sens słów lub fragmentów, które czyta. Nawet podczas głośnego czytania rola odbioru języka jako całości jest szalenie ważna. Goodman udowodnił bowiem w swoich badaniach, że dzieci czytają lepiej, gdy odczytują wyrazy w dłuższych fragmentach tekstu, niż gdy pojawiają się one oddzielnie. Teoria ta znajduje swoje odzwierciedlenie podczas ćwiczeń, w których nauczyciel czytając bajkę prezentuje ją w formie pisanej z wykorzystaniem obrazków odpowiadających poszczególnym wyrazom. Przykładem jest bajka *Trzy świnki* i zaczerpnięte z niej fragmenty wraz z obrazkami (Pomoc dydaktyczna nr 4).

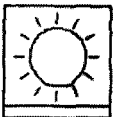

Once upon a time there were three

pigs

1

One day a Big Bad Wolf knocked on the door of the straw

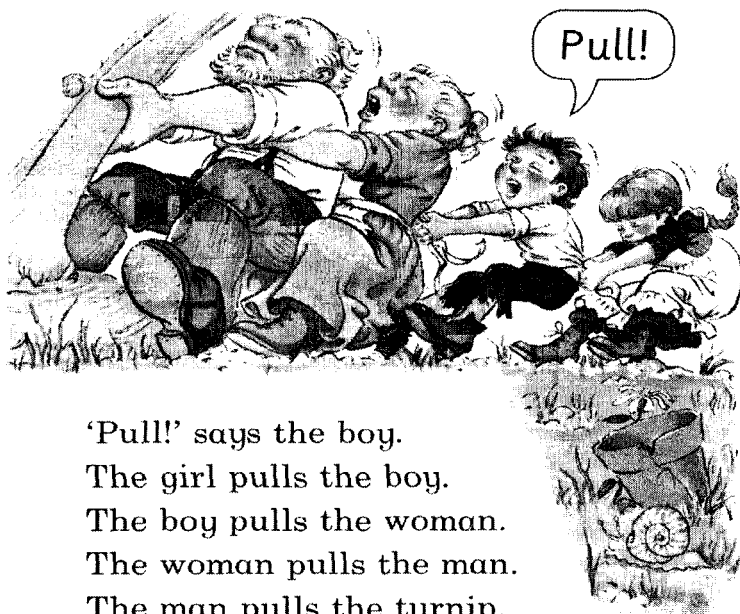
Pomoc dydaktyczna nr 4. Ilustracja bajki *Trzy świnki*⁸.

⁷ K. Goodman, *Reading: A psycholinguistic guessing game*, s. 126-135.

⁸ Źródło: http://www.widgit.com/parents/home/telling_story

Wspomniana przez Goodmana integracja podstaw językowych następuje w procesie czytania bajki. Wykorzystanie bajki w nauczaniu dzieci pozwala na przekazanie im systemu językowego w sposób interesujący i praktyczny. Język bajki – w połączeniu z jej treścią i ciekawą formą – stanowi najdogodniejszy układ lingwistyczny, który może wywierać wpływ na dzieci. Bajka czy opowiadanie zawierają wiele elementów języka, które są przekazywane jak gdyby przy okazji treści. Cameron wymienia liczne aspekty edukacji językowej, które przekazywane są w bajkach całościowo, bez specjalnego wyszczególnienia i analizy, dodatkowo w połączeniu z treścią i wartościami czy też morałem. Autorka wspomina między innymi⁹:

1. **Paralelizm**, który pozwala na wywołanie większych emocji u słuchaczy lub czytelników i jednocześnie dostarcza dzieciom możliwości wielokrotnego kontaktu z wybraną formą czy wyrażeniem. W bajkach pojawia się połączenie elementów przewidywalnych z niespodziewanymi, przy jednoczesnym powtórzeniu określonych form i zmianach innych. Bajki po angielsku mogą więc jednocześnie uczyć nowych elementów oraz poprzez powtórzenie stwarzać możliwość wyćwiczenia określonego fragmentu/ słowa. Przykładem jest opowiadanie *Rzepka*, w którym zastosowany paralelizm nadaje dynamikę akcji, podkreśla emocje bohaterów i ułatwia zapamiętywanie (Pomoc dydaktyczna nr 5).

'Pull!' says the boy.
 The girl pulls the boy.
 The boy pulls the woman.
 The woman pulls the man.
 The man pulls the turnip.

Pomoc dydaktyczna 5. *Rzepka* po angielsku¹⁰.

⁹ L. Cameron, *Teaching Languages to Young Learners*, CUP 2001, s. 163-166.

¹⁰ Źródło: *The Enormous Turnip*, OUP 2008, s. 11.

2. **Duży zasób słów:** bajki mają za zadanie bawić i skupiać uwagę dzieci, stąd pojawiające się bogate słownictwo, często emocjonalne, miłe dla ucha, rytmiczne i dźwiękonaśladowcze. Wraz z wykorzystanymi obrazkami czy postaciami z bajki nauczyciele ułatwiają dzieciom zrozumienie tekstu i wyrazów w danym kontekście. Podczas słuchania dzieci nabywają wiele słów w procesie zbliżonym do procesu nabywania języka ojczystego – poprzez zabawę i w naturalnym kontekście. Dzieci bowiem poznają świat i język ojczysty poprzez zrozumienie sytuacji i kontekstu, połączenie obrazu, słowa, gestu i emocji. Poznają słowa całościowo. Procesem naturalnym jest także nabywanie i uczenie się nie tylko tych słów, które są celowo skierowane do dzieci, z intencją nauczania ich. W każdej sytuacji dnia codziennego dziecko spotyka się z koniecznością zgadywania i uzupełniania zrozumienia poprzez odbiór elementów skorelowanych ze słowem. Bajki po angielsku pozwalają nauczycielowi wprowadzić mnóstwo nowego słownictwa i zapewnić zrozumienie go mimo braku rzeczywistej znajomości wykorzystywanych wyrazów. Dodatkowo poprzez urozmaicone ćwiczenia przed lub po wysłuchaniu bajki dzieci utrwalać sobie poznane, wybrane celowo słowa, które będą im potrzebne w kolejnych kontaktach z językiem angielskim. Jednym z prostych zadań dla dzieci jest podskakiwanie lub wstawanie wtedy, gdy usłyszą wypowiedziane przez nauczyciela słowa wcześniej podane im na kartkach¹¹. Wszystkie dzieci mogą otrzymać takie same słowa, można też urozmaicić ćwiczenie i podać dzieciom odmienne wyrazy albo powtórzyć te same wyrazy na kilku kartkach. Po zakończonej bajce można także wykorzystać grę w „scrabble”. W tym celu nauczyciel zapisuje wybrane zdanie z bajki, dzieci przepisują je do zeszytu i pionowo wypisują znane im wyrazy związane z opowiedzianą lub przeczytaną bajką, wykorzystując jedną literę z użytych przez nauczyciela. Ostatecznie uczniowie mają w zeszytach zestaw wyrazów w następującej formie (pomoc dydaktyczna nr 6 – zdanie zaczerpnięte z *The Little White Cat*):

		H				D		
S	H	S	A	S	B	T	D	
T	H	A	L	L	I	T	O	
E	R	N	S	H	A	A	S	R
	T	D	T	I	O	T	N	E
	W		E	N	K	N	O	
	E		R	K				
P	A	R	E	N	T	S		
	S		S	S				

Pomoc dydaktyczna nr 6. Scrabble wyrazowe do bajki *The Little White Cat*¹².

3. **Powtórzenia** – w bajkach często stosowanym zabiegiem literackim jest powtórzenie danego schematu lub sytuacji, które również ułatwia zrozumienie zarówno całości bajki, jak i jej fragmentów; użyte kilkakrotnie w różnym układzie nabiera

¹¹ A. Wright, *Storytelling with Children*, s. 36.

¹² Źródło: tamże, s. 60.

w umysłach dzieci swoistego sensu. Stąd też w bajkach zły Troll spotyka trzy koziołki, a wilk puka do trzech różnych domów zbudowanych przez świnki.

4. **Aliteracja**, czyli wykorzystanie słów zaczynających się na tę samą literę, jest zabiegiem zachęcającym dzieci do uwagi poprzez miłe i niekiedy zabawne brzmienie, ułatwia także zapamiętanie całego wyrażenia i jednocześnie wprowadza elementy metody fonetycznej nauki czytania. Niekiedy, w przypadku języka angielskiego, podobieństwo opiera się na wymowie wyrazów. Przykładem rytymizacji i wierszowania bajki jest opowiadanie o kocie z fantazją – Kocie Procie (pomoc nr 7):

[p. 22]

“Look at me!
Look at me!
Look at me NOW!
 It is **fun** to have **fun**
 But you **have** to know **how**.
 I can **hold** up the **cup**
 And the **milk** and the **cake!**
 I can **hold** up these **books!**
 And the **fish** on a **rake!**
 I can **hold** the toy **ship**
 And a **little** toy **man!**
 And **look!** With my **tail**
 I can **hold** a red **fan!**
 I can **fan** with the **fan**
 As I **hop** on the **ball!**
 But **that** is not **all**.
 Oh, no.
That is not **all...**”

Pomoc dydaktyczna nr 7. *Kot Prot* – fragment wierszowanego opowiadania¹³.

5. **Kontrast** pomiędzy postaciami, działaniami czy sytuacjami. Przeciwwstawienie postaci (Czerwony Kapturek i wilk, Kopciuszek i jej siostry, Śnieżka i macocha itd.) ułatwia zrozumienie całości bajki, a zestawienie przeciwnych słów do opisu wspomnianych bohaterów zdecydowanie rozbudowuje zasób słów. W ćwiczeniach następujących po czytaniu bajki stwarza się dzieciom możliwość porównania bohaterów, np. poprzez wybór przymiotników do opisu ich charakteru i zachowania.
6. **Metafory**, które licznie wykorzystywane w bajkach pozwalają autorowi odzwierciedlać prawdziwe życie i problemy dnia codziennego. Bajka więc, zgodnie z założeniami pedagogiki holistycznej, spełnia funkcję wychowawczą i doskona-

¹³ Źródło: Dr Seuss, *Kot Prot*, Poznań, s. 70.

li kompetencje społeczne dzieci. Bettelheim twierdzi, że pierwsze doświadczenia z bajkami wpływają na doświadczenia życiowe w prawdziwym świecie¹⁴.

7. **Jednoczesne poznanie dwóch form:** narracji i dialogu, wyróżnionych nie tylko określonym czasem, w którym odbywa się dana sytuacja, ale i formą gramatyczną czasowników. Dodatkowo zatem dzieci zapoznają się z kilkoma aspektami: problemem upływu czasu i relacji czasowych między wydarzeniami oraz różnymi formami gramatycznymi w odniesieniu do tych relacji. Rozróżnienie form jest istotne podczas odgrywania ról w bajce: nauczyciel zwykle zostaje narratorem ze względu na długość tekstu do czytania i jego poziom trudności, dzieci natomiast odgrywają role i prowadzą dialogi w opowiadaniu, np. odczytując na głos fragmenty umieszczone w tzw. dymkach.

Bajki są doskonałą formą holistycznego nauczania języka angielskiego, ale także oddziałują na dzieci w sposób całościowy – angażują bowiem ich umysł i ciało. Umiejętnie przygotowane zajęcia uaktywniają dziecko, które uważnie słucha, niekiedy czyta i uczestniczy w prezentacji bajki. Bajka umożliwia nauczycielowi wykorzystanie wielu materiałów dodatkowych, które będą pobudzały rozwój różnych typów inteligencji, zgodnie z teorią inteligencji wielorakich Gardnera¹⁵. Dzieci w szczególności mają inteligencję ruchową, stąd konieczność wykorzystania technik zaczerpniętych z metody reagowania ciałem (Total Physical Response – TPR) czy zabaw ruchowych.

Wiele bajek zawiera opisy działań pojawiających się w nich bohaterów, które można naśladować gestem czy ruchem. Interesującym przykładem bajki zawierającej opis wielu czynności jest *The Little Indian Boy*, która w całości jest zabawą ruchową i pozwala na zaangażowanie dzieci w ruchową prezentację treści (pomoc dydaktyczna nr 8):

Opowiadanie:	Instrukcje:
<i>The little Indian boy wakes up.</i>	Otwórz oczy i ziewaj.
<i>He gets out of bed.</i>	Wstań i przeciągnij się.
<i>He gets dressed.</i>	Włóż sweter.
<i>He has his breakfast.</i>	Jedz i pij.

Pomoc dydaktyczna nr 8. Fragment opowiadania o małym Indianinie i zestaw instrukcji¹⁶.

Ćwiczenie oparte na metodzie reagowania ciałem może być wykorzystane przy każdej bajce, np. w sali lekcyjnej można rozwiesić karty obrazkowe lub obrazki ilustrujące poszczególne wydarzenia z opowiadania, a uczniowie podbiegają do nich,

¹⁴ Zob. B. Bettelheim, *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*, KNOPF 1976.

¹⁵ Zob. H. Gardner, *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*, Basic Books, New York 1993.

¹⁶ Źródło: A. Wright, *Storytelling with Children*, s. 75.

gdy usłyszą odpowiadający im fragment. Poniżej umieszczone są przykładowe obrazki wykorzystane na lekcji poświęconej bajce o Czerwonym Kapturku (pomoc dydaktyczna nr 9):

1

Little Red Riding Hood's at home.
Mum's got a cake for Grandma.

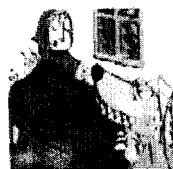
3

The wolf runs away. Little Red Riding Hood picks some flowers for Grandma.

4

The wolf runs to Grandma's cottage and jumps into her bed.

6

Grandma! What big teeth you've got!

7

The wolf jumps out of bed.

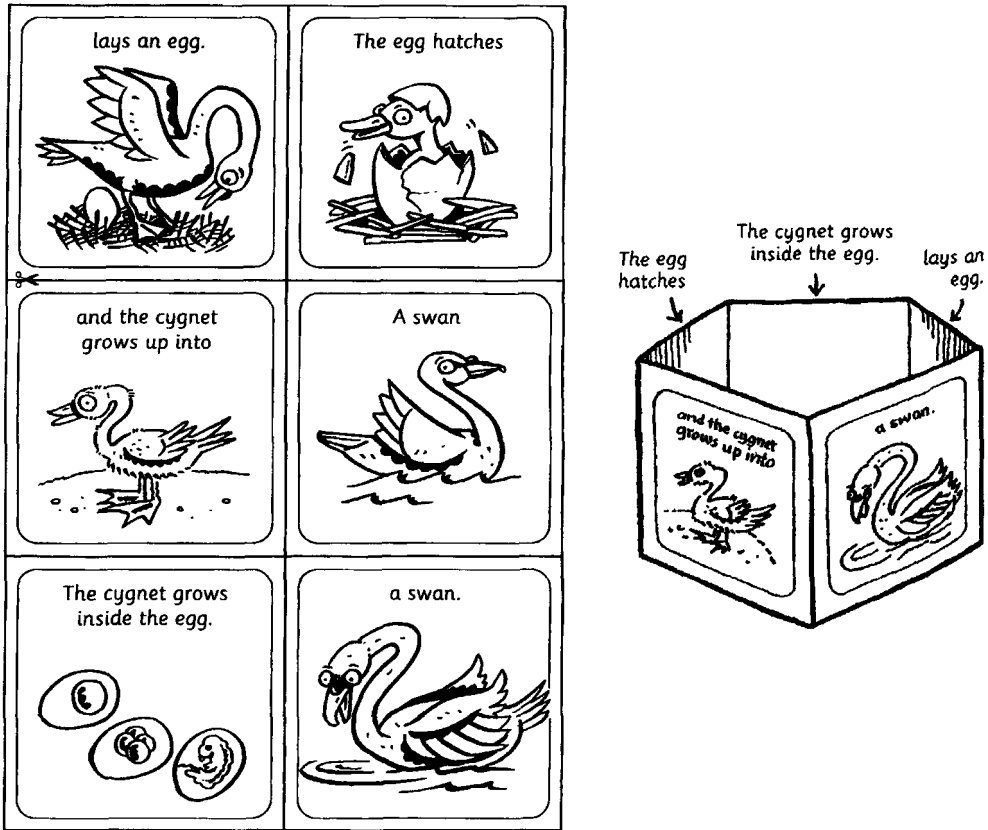
9

Grandma! You're alive!

Pomoc dydaktyczna nr 9. Obrazki do zabawy ruchowej (*Czerwony Kapturek*)¹⁷.

Dzieci mogą również wykonywać wiele innych zadań, np. odgrywać role pojawiających się w bajce bohaterów (inteligencja interpersonalna), powtarzać lub śpiewać fragmenty (inteligencja muzyczna) czy układać wydarzenia w kolejności chronologicznej (inteligencja logiczno-matematyczna). Przykładem ćwiczenia, które – poza sprawdzeniem zrozumienia bajki – pozwala na rozwój myślenia logicznego i zrozumienie relacji przyczynowo-skutkowych, jest układanie obrazków w kolejności. Ćwiczenie to może być wykorzystane przed opowiadaniem bajki i wtedy silnie pobudza dzieci do dokonania analizy logicznej zdarzeń. Kolejność wydarzeń można też układać w trakcie słuchania bajki (ćwiczenie to ma wtedy formę ćwiczenia słuchania ze zrozumieniem) lub po zakończeniu, jako podsumowanie opowiadania i ćwiczenie pamięci. Stworzenie modelu przestrzennego z obrazków pozwala dodatkowo pobudzać inteligencję przestrzenną, a podczas jego analizy można nawet wprowadzać elementy przyrody. Poniżej zamieszczone zostały materiały wykorzystywane wraz z bajką o brzydkim kaczątku (Pomoc dydaktyczna nr 10):

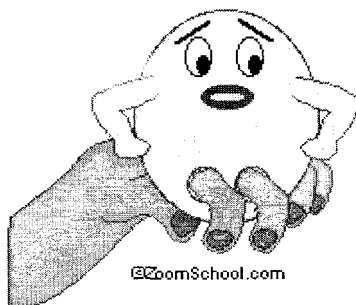
¹⁷ Źródło: <http://www.teachingenglish.org.uk/files/teacheng/storyboard.pdf>

Pomoc dydaktyczna nr 10. Pomoce do bajki *Brzydkie kaczątka*¹⁸.

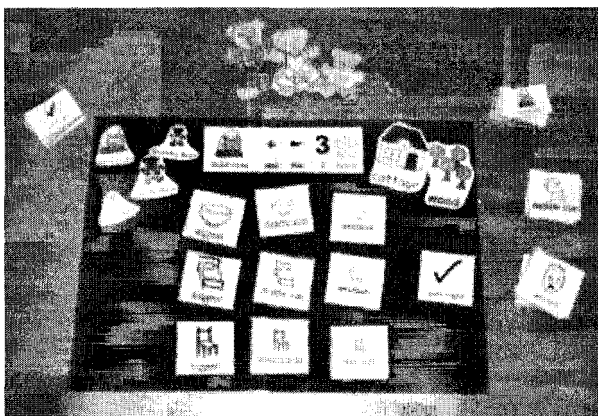
Przekazanie treści bajki po angielsku wymaga od nauczyciela wykorzystania środków audiowizualnych, które pobudzają inteligencję wzrokową i słuchową dzieci. Często podczas opowiadania bajki nauczyciele kształcenia zintegrowanego wykorzystują różnorodne pacynki i maskotki, np. tzw. „finger puppet”, czyli pacynki zakładane na palce, bądź w postaci szmacianej lub papierowej (pomoc dydaktyczna nr 11 – Humpty Dumpty).

¹⁸ Źródło: K. Gray, *Primary Teachers' Resource Book 1*, Scholastic 1998, s.AN/09.

Pomoc dydaktyczna nr 11. Pacynka papierowa na palce Humpty Dumpty¹⁹.

Kolejną pomocą wizualną do wykorzystania z bajką jest tablica korkowa (story-board), do której przypina się odpowiednie obrazki lub fragmenty/słówka zaczerpnięte z opowiadania (pomoc dydaktyczna nr 12). Dzieci w grupach przypinają je do tablicy w trakcie słuchania, a po zakończonej bajce samodzielnie opowiadają ją w oparciu o zawieszane elementy. Ćwiczenie to – poza rozwojem kompetencji językowej i umiejętności wypowiadania się po angielsku – pobudza także umiejętność pracy w grupie. Na tablicy można także umieścić samodzielnie wykonane obrazki, które będą ilustracją opowiadanej przez nauczyciela lub czytanej przez uczniów bajki. Wtedy nauczanie języka angielskiego jest zintegrowane z zajęciami z plastyki.

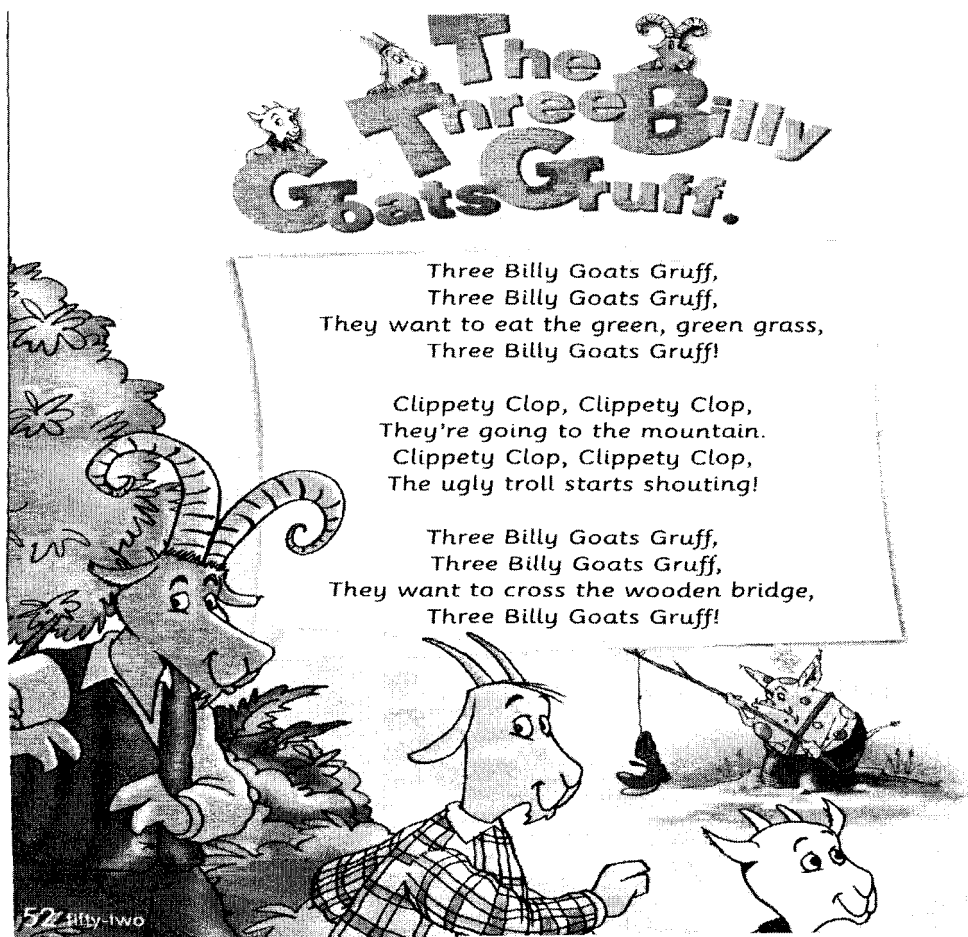
Pomoc dydaktyczna nr 12. Storyboard stworzone do bajki o trzech świnkach²⁰.

Podczas zajęć przygotowanych w oparciu o bajkę po angielsku możliwe jest także wykorzystanie elementów muzyki i śpiewu. Bajka pozwala na rozwijanie talentów wokalnych dzieci i pobudza ich inteligencję słuchową. Wprowadzenie elementów muzycznych ułatwia dzieciom zapamiętywanie i dodatkowo motywuje je do słuchania

¹⁹ Źródło: <http://www.enchantedlearning.com/crafts/puppets/twofinger>

²⁰ Źródło: <http://www.widgit.com/SIP/resources/index.htm>

oraz uczestniczenia w lekcji. Przykładem może być krótka piosenka, w formie wprowadzenia do bajki o trzech koziołkach i złym Trollu (Pomoc dydaktyczna nr 13):

Pomoc dydaktyczna nr 13. Piosenka do bajki o trzech koziołkach i Trollu²¹.

Podejście holistyczne w nauczaniu dzieci narzuca konieczność zaangażowania wielu procesów psychicznych i intelektualnych w proces nabywania wiedzy i umiejętności. Słuchanie czy też czytanie bajki jest z pewnością taką formą uczenia się języka obcego, która wymaga aktywnego udziału wielu różnorodnych procesów umysłowych – przewidywania, zgadywania, hipotetyzowania, itp. W celu zainteresowania dzieci bajką czy opowiadaniem stosuje się ćwiczenia wprowadzające w temat lub tzw. rozgrzewkę językową. Ciekawą i powszechnie lubianą przez dzieci jest

²¹ Źródło: J. Dooley, V. Evans, *Welcome Kids 1*, 2006, s. 52.

technika „dziurki od klucza”, do której nauczyciel wykorzystuje specjalnie przygotowaną planszę z wyciętą dziurką od klucza i przez nią pokazuje fragmenty ilustracji, obrazka lub plakatu związanego z bajką. Umożliwienie zobaczenia tylko części pobudza ciekawość dzieci i wprowadza element zabawy, a więc zachęca do dalszej pracy z tekstem bajki. Ten sam cel ma również ćwiczenie zwane „Spacerem po obrazkach” (Picture Walk), w którym nauczyciel pokazuje dzieciom okładkę i ilustracje zamieszczone w książce. Poza pobudzeniem ciekawości i potrzeby upewnienia się, czy wstępne przypuszczenia okazały się prawdziwe, oba ćwiczenia stają się podstawą do wymiany doświadczeń, dyskusji tematycznej i oczywiście umożliwiają nauczycielowi orientację w poziomie znajomości tematyki i słownictwa w języku angielskim.

Jednym z zadań bajki jest także pobudzanie wyobraźni, dzieci muszą bowiem wytworzyć w swoich umysłach obraz historii, którą poznają. Poprzez np. zatrzymanie się w trakcie opowiadania bajki i zadawanie pytań dotyczących przewidywanych zdarzeń, nauczyciel pobudza ciekawość dzieci i ich wyobraźnię. Dzieci mogą też wyobrażać sobie, co będzie działo się dalej, lub kreować alternatywne zakończenie opowiadania. Wiele podręczników do nauki języka angielskiego zawiera długie opowiadanie, podzielone na fragmenty, które są czytane lub opowiadane co pewien czas.

Pełny odbiór bajki wymaga także identyfikacji z bohaterami i sytuacjami, w których się oni znajdują, oraz znalezienia logicznego powiązania i odniesienia tych wydarzeń do własnego życia i otaczającej dzieci rzeczywistości. W proces ten zaangażowany jest także system wartości, który w odpowiedni sposób weryfikuje treści wynikające z bajki. Ostatecznie fazą końcową procesu jest indywidualna interpretacja bajki i ujawnienie się osobistego stosunku do niej, czyli emocji. W procesie nauczania wprowadza się dodatkowo element interpretacji bajki na forum klasy, stąd dzieci ujawniają swoje umiejętności interpersonalne i empatię. Po przeczytaniu utworu, w celu przeciwieństwa nowo nabytego słownictwa, nauczyciele organizują różnorodne ćwiczenia i także zwykle pobudzają różne procesy umysłowe, wymagając porównania wybranych elementów bajki (słów, zachowania bohaterów), znalezienia podobieństw i różnic, klasyfikowania, parafrazowania, podsumowania, itp.

Podstawowym celem nauczania języka obcego jest wyposażenie ucznia w wiedzę i umiejętności, które może wykorzystać w życiu codziennym. Edukacja językowa ma charakter holistyczny, bowiem nauczany język jest traktowany całościowo i żadna z nabywanych umiejętności językowych nie dominuje. Bajka jest idealną formą językową, dzięki której można rozwijać kompetencje uczniów we wszystkich sferach: słuchania ze zrozumieniem, mówienia (włączając w nie poprawną wymowę), czytania ze zrozumieniem i pisania. Poza wspomnianymi umiejętnościami, pomaga rozwijać zasób słów i znajomość struktur gramatycznych. Wykorzystanie bajki na lekcjach języka obcego zapewni całościowy rozwój kompetencji językowych uczniów. Każda lekcja oparta na bajce może być zaplanowana w oparciu o balans umiejętności i mieć charakter zintegrowanej edukacji językowej.

Pierwszą umiejętnością, którą kształci się w procesie dydaktycznym języka angielskiego, jest słuchanie. W przypadku małych dzieci proces ten często zawęży się

początkowo do tzw. osłuchania (ear-training), a potem stopniowo wprowadzane są ćwiczenia w zrozumieniu słów i tekstów. W celu doskonalenia słuchania ze zrozumieniem wykorzystuje się różnorodne ćwiczenia wymagające rysowania, pokazywania, odgrywania ról, klaskania w ręce czy też układania obrazków w kolejności, odpowiadania na pytania itp. Większość z nich w sposób płynny i logiczny integruje słuchanie z mówieniem.

Interesującym ćwiczeniem dla dzieci jest „skakanie po obrazkach”²², w którym następuje integracja ćwiczeń wymowy i zabawy ruchowej. Dzieci skaczą na obrazki rozłożone na podłodze, związane z wysłuchaną bajką, i wypowiadają pojedyncze słowa, określone zwroty lub całe zdania zaczerpnięte z opowiadania lub bajki. W grupach bardziej zaawansowanych skakanie z obrazka na obrazek jest uzależnione od kolejności wydarzeń w treści i wymaga opowiadania całej bajki („Stepping Tones Pictures”)²³. Skakanie może też odbywać się po kartach z wyrazami i wtedy integruje czytanie z wymową.

Umiejętność czytania ze zrozumieniem może być kształtowana poprzez wykorzystanie bajki, którą uczniowie przeczytają samodzielnie, jeśli będzie ona odpowiednio łatwa i krótka. Zwykle jednak bajki i opowiadania są zbyt długie, aby wykorzystać je w całości. Dlatego dzieci są angażowane w głośne czytanie tylko wybranych fragmentów, np. wypowiedzi w chmurkach czy też dialogów, dzięki czemu jednocześnie ćwiczą czytanie i wymowę. Wykorzystanie bajek i opowiadań po angielsku w kształceniu zintegrowanym umożliwia jednak rozwój umiejętności czytania ze zrozumieniem. W tym celu nauczyciele mogą korzystać z opublikowanych i celowo uproszczonych wersji bajek (tzw. readers), wykorzystać fragmenty bajki lub stworzyć ćwiczenie w oparciu o streszczenie. Przykładem ćwiczenia pobudzającego dzieci do czytania ze zrozumieniem są tzw. „pomieszane zdania” („muddled sentences”) – uczniowie mają za zadanie ułożyć w kolejności najistotniejsze zdania zaczerpnięte z bajki. Sprawdzenie poprawności wykonania zadania odbywa się podczas słuchania treści bajki, czytanej przez nauczyciela.

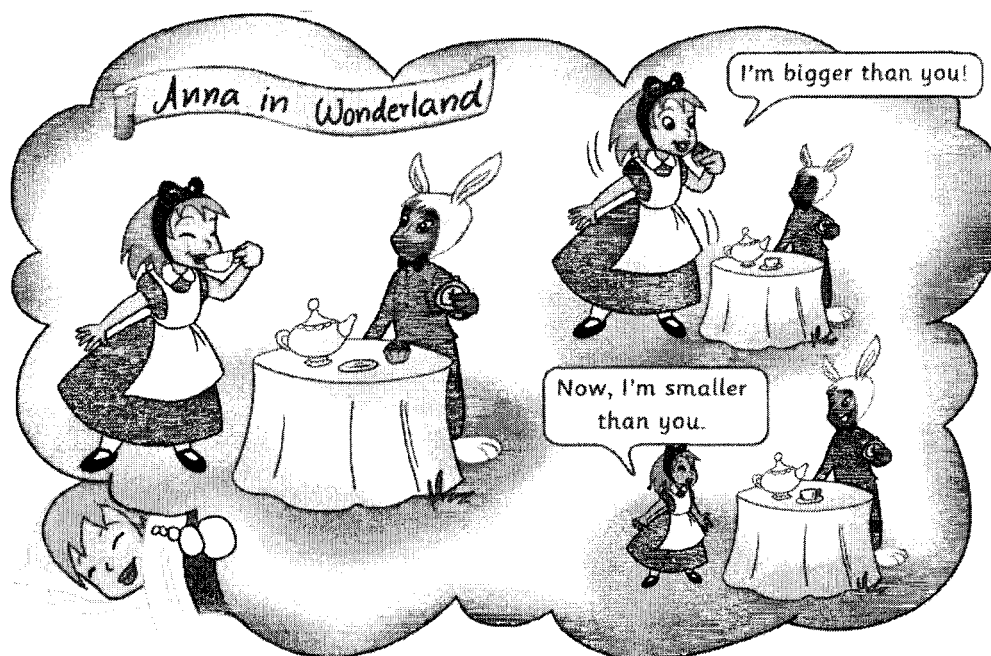
Integracja czytania i słuchania następuje natomiast np. podczas ćwiczenia zwanego „shadow reading”, w którym dzieci słuchają bajki lub opowiadania i jednocześnie śledzą wzrokiem jej treść w formie pisanej. Technika ta nawiązuje do stwierdzenia, że holistyczne zrozumienie języka wymaga integrowania wszystkich umiejętności. Bajka i opowiadanie umożliwiają stworzenie ćwiczenia, które zapewnia integrację słuchania, czytania, mówienia i pisania, przy jednoczesnym wprowadzeniu elementów zabawy i ruchu. Ćwiczenie rozpoczyna się od podzielenia klasy na dwa rzędy i sporządzenia dwóch identycznych zestawów zdań zaczerpniętych z opowiadania lub jego streszczenia. We wspomnianych grupach każde dziecko ma za zadanie: podejść do swojej wersji opowiadania wyłożonej na stole, przeczytać jedno, kolejne zdanie (czytanie), pobiec do dziecka, które stoi pierwsze w rzędzie i wyszeptać przeczytane

²² A. Wright, *Storytelling with Children*, s. 45.

²³ Tamże, s. 45.

zdanie (mówienie). To natomiast po usłyszeniu (słuchanie) przekazuje to samo zdanie dalej (mówienie). Zdanie to jest przekazywane od dziecka do dziecka, aż do ostatniej osoby, która podchodzi do tablicy i zapisuje je (pisanie). Ćwiczenia w pisaniu mogą mieć także formę listów do bohaterów bajki lub opowiadania.

Najtrudniejsze zadanie edukacyjne, które wymaga wykorzystania wielu atrakcyjnych pomocy i materiałów, to nauczanie gramatyki w grupie dzieci. Bajka również może stać się pomocna, np. wprowadzając określoną strukturę gramatyczną. Przykładem zabawy z gramatyką może być wykorzystanie zdań z bajki o Ani wzorowanej na *Alicji w krainie czarów*. Dzięki niej dzieci powtarzając wybrane zdania z bajki mogą opanować pamięciowo formę stopnia wyższego (pomoc dydaktyczna nr 14):

Grammar		Comparative Form	
Adjectives	Comparative Form	Irregular	
old	older	Adjectives	Comparative Form
big	bigger	good	better
happy	happier	bad	worse

Pomoc dydaktyczna nr 14. Stopniowanie przymiotników²⁴.

Holistyczne nauczanie języka jest charakteryzowane jako podejście, które stawia dziecko w centrum zainteresowania i stwarza mu możliwość prowadzenia prawdziwej komunikacji. Wykorzystanie bajek i opowiadań w procesie dydaktycznym języka angielskiego dostarcza dzieciom prawdziwego przeżycia o charakterze holi-

²⁴ Źródło: H.Q. Mitchell, *Smart. Grammar and Vocabulary*, mmpublications 2008, s. 62.

stycznym. Dzieci przeżywają bajki całą swą osobą, angażują umysł, ciało, poddają się emocjom i uczuciom.

Pedagogika holistyczna zakłada traktowanie dziecka jako całości oraz pełny rozwój jego możliwości i umiejętności, wymaga przekazywania uczniom spójnej wizji świata, odejścia od encyklopedyzmu w nauczaniu. Odbywa się to poprzez łączenie wiedzy z rozmaitych dziedzin, wzajemnie przenikających się i uzupełniających. Kształcenie dzieci ma zatem charakter zintegrowany, holistyczny. Bajki i opowiadania spełniają ten wymóg, prezentując świat w sposób całościowy, bez podziału na dziedziny nauki.

Poprzez wprowadzanie elementów literatury umożliwia się dzieciom również rzeczywisty kontakt z językiem jako systemem ujętym całościowo, z uwzględnieniem jego brzmienia, znaczenia i zasad użycia. Nauczanie języka obcego odbywa się w formie zbliżonej do procesu nabywania języka ojczystego, a więc z udziałem wszystkich zmysłów. Bajki pozwalają na skupienie uwagi na treści i doświadczeniu, przy jednoczesnym rozwoju kompetencji językowej w szerokim tego pojęcia rozumieniu. Dzieci bowiem ćwiczą zrozumienie słowa mówionego i pisanego oraz trenują swoje umiejętności wypowiedzania się w obcym języku.

Bajki i opowiadania po angielsku, wprowadzone w kształceniu zintegrowanym, spełniają wszystkie wymogi pedagogiki holistycznej i są dodatkowo jedną z najatrakcyjniejszych form edukacji dla dzieci. Dlatego ich wpływ na kształtowanie i edukację młodego pokolenia jest nieograniczony i bardzo cenny, zarówno z punktu widzenia jednostki, jak i społeczeństwa.

Bibliografia

- E. Arciszewska, *Czytanie globalne, czyli sojusz metod*, „Edukacja i Dialog” nr 2/1998
- B. Bettelheim, *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*, Knopf, Nowy Jork 1976
- L. Cameron, *Teaching Languages to Young Learners*, CUP, Cambridge 2001
- Classic Tales*, CUP, Cambridge 2005-2008
- H. Gardner, *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*, Basic Books, Nowy Jork 1993
- K. Goodman, *Reading: A psycholinguistic guessing game*, „Journal of the Reading Specialist”, nr 6/1967
- S. Halliwell, *Teaching English in the Primary Classroom*, Longman, Londyn, Nowy Jork 1999
- J. Brewster, G. Ellis, *The Storytelling Handbook for Primary Teachers*, Penguin, Londyn 1991
- A. Wright, *Storytelling with Children*, CUP, Cambridge 2002